

KONFUCIJUS

*apmąstymai
ir
pašnekesiai*

KONFUCIJUS

APMĄSTYMAI
IR
PAŠNEKESIAI

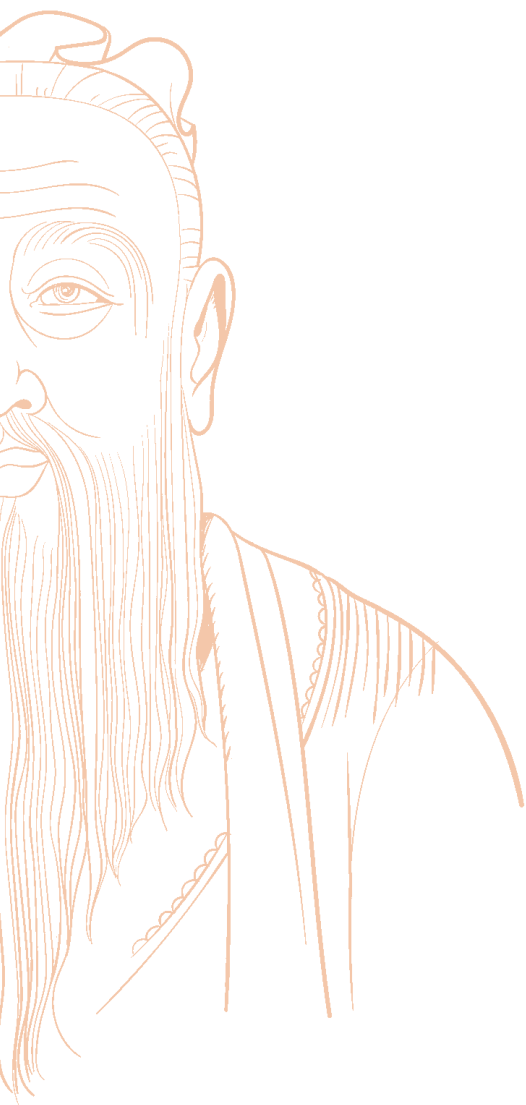
KONFUCIJUS

*apmąstymai
ir
pašnekesiai*

Iš vokiečių kalbos vertė
ZITA MAŽEIKAITĖ

VILNIUS 2022

1.

Konfucijus kalbėjo: „Kai mokaisi ir nuolatos tobulini save^{*}, argi tai nekelia pasitenkinimo?

Kai iš toli atvyksta bendraminčiai – argi tai nedžiugina?

Žmonės tavęs neįvertina, o tu nejauti kartėlio – argi tai ne kilnaus žmogaus savybė?“

2.

Yu-tzu^{**} (Konfucijaus mokinys) kalbėjo: „Retai būna taip, kad žmonės, kurie gerbia tėvus ir vyresnius brolius^{***}, maištautų prieš vyresnybę.

Tačiau dar nėra buvę tokio, kuris, nenorėdamas maištauti prieš vyresnybę, kurstytų sumaištį ir netvarką.

Kilnus žmogus pirmiausia rūpinasi, kad gyvenimas įgautų tvirtą pagrindą. Kai pagrindas tvirtas, atsiveria Teisingas kelias.

Pagarba tėvams, vyresniųjų brolių gerbimas – tai dorovės šaknys.^{****}

* Tobulintis pritaikant tai, kas išmokta; turima galvoj ir dvasinė, ir praktinė sritis. Čia įeina ir to, kas išmokta, kartojimas. (Čia toliau – vert. past.)

** Yu-tzu – mokytojas Yu. Konfucijaus mokinys, vėliau ir pats vadintas mokytoju. Jo vardas Yu Ju.

*** Turimos galvoj pagrindinės konfucianizmo vertybės – pagarba *hsiao* ir gerbimas *ti*. Pagarba tėvams reiškė ne vien pagarbumą, dėmesį ir klusnumą, bet ir tarnavimą jiems. Jaunuoliui sulaukus pilnametystės arba mirus jo tėvams, ši pareiga nesibaigdavo. Tėvus ir protėvius reikėdavo garbinti ir po jų mirties. Mirus tėvui, reikėdavo elgtis pagal jį. Manyta, kad tokia nuostata daro įtaką ir šeimai, ir visuomenei, ir valstybei.

**** Pabrėžiama valstybės ir šeimos vienovė. Ir visuomenei, ir šeimos nariams keliami tokie patys doroviniai reikalavimai. Šeima – bendrųjų elgesio normų šaltinis, tai gėrio ir dorovingumo pamatas. Šeima sukuria teisingo elgesio normas, ji – dorovės šaknys. Taigi šeima Konfucijui reiškė ne tik dorovinio, bet ir socialinio drausminimo būdą.

3.

Konfucijus kalbėjo: „Meilikuojantys žodžiai, veidmainingas veidas dažniausiai nerodo gero būdo.“

4.

Tseng-tzu** (Konfucijaus mokinys) kalbėjo: „Aš kasdien trejopai save tikrinu: ar buvau kitiems ištikimas ir atsidavęs? Ar buvau nuoširdus, bendraudamas su draugais? Ar pakartojau tai, ką išmokau?“

5.

Konfucijus kalbėjo: „Kas valdo valstybę, turinčią tūkstantį karo vežimų***, tas, kad ir ką darytų, privalo būti teisingas ir sąžiningas.

Jis turi jausti saiką ir mylėti žmones.

Jis neprivalo savivaliauti, keldamas savo reikalavimus žmonėms.“

- * Jen – labai svarbi, daugiareikšmė konfucianizmo sąvoka. Ja nusakoma arti-mo meilė, meilė žmonėms, teisingas elgesys su kitais žmonėmis, dorovinių poelgių vykdymas, be to – tai, kas dorovinga, gera, doras elgesys, geras būdas, dorovė, gero norėjimas ir kt.
- ** Tseng-tzu – mokytojas Tseng, Konfucijaus mokinys, vėliau pats vadintas mokytoju. Jo vardas buvo Tseng Shen.
- *** Karo vežimų skaičius rodė valstybės dydį. Tais laikais valstybė, turinti per tūkstanti karo vežimų, jau nebuvo nei didelė, nei galinga.

6.

Konfucijus kalbėjo: „Jaunuolis šeimoje privalo gerbti tėvus ir jų klausyti. Sutikęs svetimą žmogų, turi elgtis taip, kaip jaunesnis brolis elgiasi su vyresniuoju – pagarbiai ir nuoširdžiai^{*}; tegul jis visiems būna sklidinasis meilės ir gėrio.

O jeigu jam dar liktų jėgų, tegul atsideda knygoms.“

7.

(Mokinys) Tzu-hsia kalbėjo: „Kas vertina ne paviršutiniškumą, o žmogaus būdą, dorą ir išmintį, kas rūpinasi savo tėvais, yra ištikimas valdovui, kas nuoširdžiai bendrauja su draugais – tokį vadinčiau mokytu, nors kiti su tuo nesutiktų.“

8.

Konfucijus kalbėjo: „Jei kilnus žmogus elgiasi nerimtai ir negarbingai, jis praranda pagarbą. Nors jis ir mokytas, tačiau jo išsilavinimas dar stokoja brandumo^{**}.

Būk visada ištikimas, atsidavęs ir nuoširdus. Nedraugauk su tais, kurie tavęs neverti.

Jeį padarei klaidų, nesidrovėdamas ištaisųk jas.“

- ^{*} Turima galvoj ne tik geros nuostatos, bet ir geri žmonės.
- ^{**} Kilnių žmogumi *chun-tzu* Konfucijus laiko idealų, tobulai dorą žmogų, kuris įkūnija visas gerąsias savybes. Anksčiau šis žodis reiškė *valdovo sūnus, valdovas, valdantysis*.

9.

Tseng-tzu kalbėjo: „Jei žmonės, mirus jų tėvams, elgiasi padoriai, laikosi ritualo ir eina protėvių keliu, tautos dorovė sustiprėja.“

10.

Tzu-ch'in paklausė Tzu-kung*: „Kokiu būdu Mokytojas, atvykęs į kitą valstybę, sužino, kaip ji valdoma. Ar jis pats paklausia, ar jam kiti apie tai pasako?“

Tzu-kung atsakė: „Mokytojas yra draugiškas, malonus, mandagus, santūrus ir nuolaidus. Tokiam žmogui daug kas atskleidžiama. Argi jis tuo neišsiskiria iš daugelio?“

11.

Konfucijus kalbėjo: „Kol tėvas gyvas, neprieštarauk jo valiai.

Po tėvo mirties vadovaukis jo darbais.

Jei ilgesnį laiką nenukrypsi nuo tėvo kelio, vadinasi, elgiesi garbingai ir padoriai.“

* Tzu-kung buvo Konfucijaus mokinys, bet neaišku, ar juo buvo Tzu-ch'in.

12.

Yu-tzu kalbėjo: „Per apeigas reikia laikytis elgesio normų^{*}, o svarbiausia – nepažeisti darnos.

Ankstesniųjų imperatorių kelias išsiskiria tuo, kad jie šitaip elgėsi ir dideliuose, ir mažuose gyvenimo dalykuose. Kai, nepaisant sunkumų, siekiama darnos, nes žinoma jos vertė, tikslas pasiekiamas tada, kai elgiamasi pagal ritualą, ceremonijas ir bendrąsias padoraus elgesio normas.“^{**}

13.

Yu-tzu kalbėjo: „Kas siekia sąžiningai atlikti pareigas, tas turi tesėti ir savo pažadą. Kas laikosi bendrųjų elgesio ir padorumo taisyklių, tas nepatiria gėdos ir negarbės. Pasikliauk tais, kurie tau artimi, ir turėsi patikimą ramstį.“

14.

Konfucijus kalbėjo: „Kilnus žmogus valgo saikingai, nesiekia kasdieninių gyvenimo patogumų; elgiasi protingai, o kalba apgalvotai.

Jis seka tais, kurie eina Teisingu keliu.

Apie tokių žmogų galima pasakyti, kad jis trokšta mokytis.“

- * Turimas galvoj elgesys per aukojimą.
- ** Primygtinai pabrėžiama darnos ir *li* (hierarchinė tvarka bei jos laikymasis) priklausomybė. Sykiu akcentuojama, jog *li* reikalauja *jen* (žr. I.3 paaiškinimą, p. 8), antraip nebus darnos.

15.

Tzu-kung (mokinys) paklausė: „Ką pasakytumėt, kai vargšas nusizėminęs pataikauja, o turtuolis neturi išdidumo?“

Mokytojas atsakė: „Tai visai neblogai. Tačiau daug geriau, kai vargšas yra linksmas, o turtuolis gerbia gerus papročius, padorumo ir mandagumo taisykles.“

Tzu-kung kalbėjo: „Poezijos knygoje“^{*} parašyta:

*Net dramblio kaulą ir brangakmenį
tenka pjaustyti ir blizginti,
šlifuoti ir gludinti*^{**}.

Ar ne tokią prasmę turi Jūsų pasakyti žodžiai?“

Mokytojas atsakė: „Tzu-kung, su tavim jau galima kalbėti apie „Poezijos knygą“. Aš dar tik užsiminiau, o tu jau supratai, apie ką bus kalbama.“

16.

Konfucijus kalbėjo: „Nesielvartauk, kad žmonės tavęs nepažįsta, liūdniau, kai tu nepažįsti žmonių.“

- * „Poezijos knyga“ („Shih ching“) – XI–VII a. pr. Kr. dainuojamosios poezijos rinkinys. Pirmoje dalyje pasitaiko socialinio protesto dainų, antroje – vien imperatoriaus rūmų dainos. Han laikotarpiu (1–2 m. po Kr.) „Poezijos knyga“ sykiu su kitais veikalais sudarė „Šešias kanono knygas“ („Wu-ching“): „Istorijos knyga“ („Shu ching“), „Permainų knyga“ („I ching“), „Ritualų knyga“ („Li chi“), „Muzikos knyga“ („Yo ching“) ir „Pavasario bei rudens knyga“ („Chhun chhu“). Pastaroji yra Lu valstybės kronika nuo 722 iki 481 m. pr. Kr.
- ** Žmonių elgesį privalo formuoti *li* (žr. I.12 paaiškinimą, p. 11), žmogus neturi peržengti *li* ribų ir apribojimų.

1.

Konfucijus kalbėjo: „Kas valdo pagal dorovines nuostatas, tas panašus į Šiaurės žvaigždę; ji stovi vietoje, apsupta kitų žvaigždžių.“

2.

Konfucijus kalbėjo: „Poezijos knygą“ sudaro trys šimtai dainų. Norint jas apibūdinti vienu sakiniu, galima pasakyti: čia nėra pikto, sugadinto mąstymo.“*

3.

Konfucijus kalbėjo: „Kai įstatymais siekiama paklusnumo, o bausmėmis – tvarkos, tada žmonės mėgindami išvengti įstatymų ir bausmių, praranda bet kokią sąžinės jautrumą.

Ir atvirkščiai: kai valdoma pagal dorovines nuostatas, kai tvarka pasiekama laikantis ritualų ir teisingų elgesio normų, tada žmonės ne tik nepraranda sąžinės, bet darosi paklusnūs iš įsitikinimo.“**

- * Konfucijui „Poezijos knyga“ buvo dorovės knyga, turinti etinę prasmę ir galinti žmogų sutaurinti.
- ** Šiuo pasakymu tarsi numatytas Ch'in dinastijos (206 m. pr. Kr.) žlugimas.

4.

Konfucijus kalbėjo: „Kai buvau penkiolikos, visa mano valia buvo nukreipta į mokymąsi.

Kai man suėjo trisdešimt, aš jau tvirtai stovėjau.

Būdamas keturiasdešimties, nebeturėjau abejonių.

Būdamas penkiasdešimties, žinojau Dangaus valią.

Sulaukęs šešiasdešimties, įgijau subtilią klausą, galėdavau atskirti gera ir bloga, tikra ir netikra.

Sulaukęs septyniasdešimties, galėjau pildyti savo širdies norus, neperžengdamas saiko ribos.“

5.

Meng Yi-tzu^{*} paklausė Mokytojo, kaip reikia elgtis su tėvais.

Konfucijus atsakė: „Negalima pažeisti pagarbos ir paklusnumo taisyklių.“

Kai Fan Ch'ih^{**} vežė Mokytoją, šis tarė jam: „Meng-sun (Meng Yi-tzu) paklausė manęs, kaip reikėtų elgtis su tėvais? Aš atsakiau: „Negalima pažeisti pagarbos ir paklusnumo taisyklių.“

Fan Ch'ih paklausė: „Kaip tai suprast?“

Mokytojas atsakė: „Kol tėvai gyvi, reikia jiems deramai tarnauti. Kai numiršta, reikia juos palaidoti su visom apeigom ir atnašauti atitinkamas aukas.“^{***}

* Meng Yi-tzu buvo aukštas Lu valstybės pareigūnas.
** Garbinant prosenius, išlaikoma mirusiųjų galia gyviesiems.

6.

Meng Wu-po^{*} paklausė, kokios yra pareigos tėvams. Konfucijus atsakė: „Reikia taip elgtis, kad tėvai turėtų rūpesčių dėl savo vaikų tik jiems susirgus.“

7.

(Mokinys) Tzu-yu paklausė, kaip elgtis su savo tėvais. Konfucijus atsakė: „Šiandien pareigos tėvams suprantamos kaip rūpinimasis jų išlaikymu.

Tačiau žmonės šeria ir savo šunis, ir arklius.

Jei tėvams neįaučiama pagarbos, tad kuo skiriasi rūpinimasis tėvų išlaikymu nuo šunų ir arklių priežiūros?“

8.

(Mokinys) Tzu-hsia paklausė, kaip elgtis su savo tėvais. Konfucijus atsakė: „Tinkamai elgtis, visada būti mandagiam, rodyti prielankų veidą, – tai būna sunkiausia.

Tačiau kai vaikai, išlaisvinę tėvus nuo darbų ir rūpesčių, padeda jiems vynu ir valgių, ar čia jau pagarbumas?“

* Meng Wu-po buvo Meng Yi-tzu sūnus.

9.

Konfucijus kalbėjo: „Aš visą dieną šnekėjausi su Hui^{*}. Jis man neprieštaravo – tarsi koks neišmanėlis. Išėjęs jis viską apmąstė ir padarė taip, kaip aš mokiau. Taigi Hui nėra kvailas.“

10.

Konfucijus kalbėjo: „Stebėk, kokiais būdais žmogus siekia savo tikslo; suprask priežastis, kurios lemia jo veiksmus; pajusk, kur jo siela suranda ramybę ir kas jį jaudina.

Argi žmogus gali paslėpti savo būdą?

Ar gali paslėpti savo esybę?“

11.

Konfucijus kalbėjo: „Kas išsaugoja sena ir kartu sugeba įgyti naujos patirties, tas gali būti žmonėms mokytojas ir pavyzdys.“

12.

Konfucijus kalbėjo: „Kilnus žmogus nesileis, kad su juo būtų elgiamasi kaip su įrankiu.“

* Turimas galvoj mokinyš Yen Hui (Jan Yuan, Jan Yu, Yen Yan). Jis buvo laikomas Konfucijaus numylėtiniu.

13.

Tzu-kung paklausė, kas būdinga kilniam žmogui.

Mokytojas atsakė: „Jis pirmiau pasielgia taip, kaip galvoja. Po to kalba taip, kaip pasielgė.“

14.

Konfucijus kalbėjo: „Kilnus žmogus su visais elgiasi vienodai, o prastas žmogus mėgsta draugiją, nori, kad jam kiti vadovautų.“

15.

Konfucijus kalbėjo: „Mokymasis be mąstymo – beprasmiškas. Mąstymas be mokslo – kenksmingas.“

16.

Konfucijus kalbėjo: „Klaidingas mokslas – žalingas.“

17.

Konfucijus pasakė: „Tzu-lu, aš išmokysiu tave teisingo požiūrio į žinias; suvok tai, ką žinai. O ko nežinai, prisipažink.

Tai ir bus teisingas požiūris į žinias.“

* Chung-tzu – kilnus žmogus; hsiaojen – prastas, eilinis, mažas žmogelis, nedoras žmogus.

18.

(Mokinys) Tzu-chang troško mokytis, norėdamas tapti valdininku.

Mokytojas pasakė jam: „Gerai išsiklausyk, abejodamas išlik santūrus, apgalvotai parink savo žodžius, taip susilauksi mažiau papeikimų.

Stenkis kuo daugiau pamatyti, venk pavojų, visur elkis apdairiai ir apgalvotai, tada teks mažiau apgailėstauti.

Kas kalbėdamas nesusilaukia priekaištų, o elgiasi taip, kad netektų apgailėstauti, tas iš tiesų vertas valstybinės tarnybos.“

19.

Ai-kung* (Lu valstybės valdovas) paklausė: „Ką reikia daryti, kad žmonės būtų klusnūs?“

Konfucijus atsakė Tam: „Kai dorieji bus skatinami ir priešinami nedoriems, tada žmonės bus klusnūs. Tačiau jei nedorieji bus skatinami ir priešinami doriems, tuomet žmonės nebebus klusnūs.“

* „Kung“ – diduomenės titulas.

20.

Chi K'ang-tzu* paklausė: „Kaip pasiekti, kad žmonės būtų pagarbūs, ištikimi ir vieni kitus ragintų daryti gera?“

Mokytojas atsakė: „Būkite rimti ir orūs, ir žmonės jums rodys dėmesį ir pagarbą. Jei būsite jiems pavyzdžiu, tai ir žmonės bus jums nuolankūs.

Skatinkit tuos, kurie to verti, ir pamokykit tuos, kurie nieko nemoka.

Tada žmonės ims raginti vieni kitus daryti gera.“

21.

Kažkuris Konfucijaus paklausė: „Kodėl tu nesi valdžioje?“

Mokytojas atsakė: „Istorijos knygoje“^{***} pasakyta: *Gerbkite tėvus! Pagarbumas tėvams ir broliškas nuolankumas – šios dorybės veikia politiką. Kas šias dorybes puoselėja, tas prisideda prie valstybės ir visuomenės tvarkos. Tad ar bereikia tapti valdininku?“*

22.

Konfucijus kalbėjo: „Nesuprantu, kaip žmogus gali būti nenuoširdus. Tai tas pats kaip vežimo grąžulas be skersinio kinkomiems gyvuliams. Ar toks vežimas apskritai galėtų judėti?“

- * Chi K'ang-tzu buvo Lu valstybės didikas. Jos valdovas tik nominaliai atliko savo funkcijas.
- ** „Istorijos knyga“ – viena iš šešių kanono knygų (žr. I.15 paaiškinimą, p. 12). Manoma, kad kai kurios šios knygos dalys parašytos dar iki XII a. pr. Kr., kitos sukurtos apie VIII a. pr. Kr.

23.

Tzu-chang paklausė: „Ar galima žinoti, kas bus po dešimties kartų?“

Konfucijus atsakė: „Yin dinastija^{*} ėjo po Hsia dinastijos^{**}, perimdama jos papročius ir tvarką.

Ką ji atmetė ir ką pridėjo, mes dar žinome. Chou dinastija^{***} ėjo po Yin dinastijos, laikydamosi jos papročių ir tvarkos.

Ką ji atmetė ir ką pridėjo, taip pat žinome. Kokios dinastijos dar būtų po Chou, mes galim numatyti, kas tada bus, nors tai įvyktų ir po šimto kartų.“

24.

Konfucijus kalbėjo: „Kas aukoja svetimų protėvių dvasioms, tas pataikauja.

Kas, jausdamas pareigą, nevykdo jos, tas yra bailys.“

- ^{*} Turima galvoj Shang dinastija (XVIII–XI a. pr. Kr.).
- ^{**} Hsia dinastija – XXI–XVI a. pr. Kr.
- ^{***} Vakarinė Chou dinastija – XI a.–771 m. pr. Kr.; rytinė – 770–221 m. pr. Kr.

III

S
K
Y
R
I
U
S

„Kas siekia pažinti išorinį pasaulį, tas galės džiaugtis, žiūrėdamas į vandenį. Kas rūpinasi doroviniu tobulumu, tas pasirinks kalnus. Vienas – nuolatos judantis, kitas sklidinas vidinės ramybės. Vienas džiugina įvairove, kitas pastovumu.“

KONFUCIJUS

Konfucijus (tikrasis vardas 孔丘, Kong Qiu) – kinų filosofas, politikas, mokytojas ir konfucianizmo pradininkas, gyvenęs 551–479 m. pr. Kr., kurio mokymai darė didelę įtaką Azijos tautų civilizacijoms, kultūroms, filosofijai, visuomenėms. Konfucijaus filosofijoje pabrėžiama individo ir valdžios moralė, teisingumas, mokymosi ir tobulėjimo svarba.

Konfucijui būdingi giliareikšmiai posakiai, kurie neretai turi ne vieną prasmę, todėl reikalauja išsilavinimo. Visgi paviršinę mintį suprasti įmanoma ir kiekvienas ją gali interpretuoti pagal savo vertybių sistemą ir pasaulėžiūrą. Manoma, kad tai – viena iš priežasčių, kodėl būtent konfucianizmas suklestėjo Šimtų filosofinių mokyklų laikotarpiu bei, taip ilgai išsilaikęs, tapo neatsiejama Kinijos kultūros dalimi.

